

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — **Hirdetések** díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodsori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtnak el. A lapot érdeklő mindennemű **közlemények** a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

A nazarénus kérdéshez.*)

E lap 44. számában nt. Szalai ur „lélektani okadatulását“ tette közé a nazarénusok terjedésének. Jeles czikke arra indit, hogy én is elmondjak egyet-mást ezen szekta felől, amit részint biztos kutfőből tudok, részint tapasztalás után mondhatok, nem mulasztván el, az ellen-s z e r e k r ő l való megemlékezést én sem.

Minden, egyházunk helyzete, és jövője iránt érdeklődő emberre nézve, meglepő, sőt megdöbbentő tünemény a nazarénizmus. Nem elég, hogy a magasabb régiókban fagyos zord szél fujdogál, mely a vallásos élet virágait lehervasztja: az egyház élőfájának gyökerén is férgek rágódnak, megjelent a külföldről importált phylloxera vastatrix: a nazarénusság a vallási proletariátus alakjában.

Bármennyire érdekünkben áll is ezt a kérdést tanulmányozni: be kell vallanunk, hogy még eddig igen kevésre mehettünk e tekintetben. Ezt a szektát mindenkefelett mély titkolózás jellemzi; irodalma nincs, s így igen nehéz ottan-ottan az álarcot lerántani rólok. Még magok közt is erős kordont vonnak, s évekig lehet valaki „gyenge barát“ közöttök míg „erős barát“ válik belőle. Csakis, a beavatottak adhatnának kellő felvilágosítást felőlök. Arra szonban még eddig nem volt eset, hogy ily beavatott „erős barát“ vagy „atyafi“ — a ki a szektában prófétai, apostoli, püspöki stb. nevet visel — nyilatkozott volna a nazarénizmus tanai, s organizmusa felől. Ezt ugyanis az érdek tiltja, mert annyit biztosan tudunk, hogy a főbbek, a „hivők“ sűrű adakozásaiból igen szép jövedelmet huznak, vagyont szereznek. Zsebérdekők ellen pedig ezek a „szentek“ se vétének.

Egyházunkhoz különböző okok miatt visszapártolt volt-nazarénusoktól tudom, hogy ott valóságos, szigoru hierarchia létezik. A főbbek föltétlen engedelmséget kívánnak s egyetlen, nekik nem tetsző nyilatkozat elég arra, hogy valaki közölök számüzessék. Az is igaz, hogy létre-

jöttük óta többrendbeli metamorphozison mentek át. Volt idő amikor a házasságot is tiltották mivel magokat ujjászülötteknek, sőt angyaloknak tekintették. Ez a felsőbb rendelet most már hatályon kívül tetetett, most ugyancsak nyakra-főre nőszülnek, nálok ugylátszik az „amour libre“ van elfogadva, amit — legalább itt Makón — az is látszik igazolni, hogy a „nénik“ pár agg nő kivételével megbélyegzett s feslett nőkből kerültek össze. A férfiak hasonlóképen erkölcsi tekintetben kifogásolt egyének. Nem rég történt, hogy itteni főnöküket L. nevü ács mestert — egy reform. férj honn maradt nejénél tetten kapva, kegyetlenül eldöngette, sőt hogy ezen eljárása annál nyilvánosabb legyen, az illetőt az utcára is kivonszolta, tettét kiabálva, s a „szentet“ az egybegyült nép előtt ütlegelve.

Kezdetben tartózkodtak a nazarénusok minden nyereszkedő foglalkozástól, ma a dolgot általában kerülik, de annál inkább gscheftelnek, a nők majd mind kofák, s a férfiak nagyrésze szatócs. Uj tagok felvevésében sem oly szigorúak most már mint voltak eddig. Födolog, hogy az uj aquisitio vagyonos legyen. Megtörtént dolog, hogy egy itteni jómódu paraszt embert hosszas küzdelem után sikerült megnyerniök, ez azonban kikötötte, hogy se a dohányzásról, se a káromkodásról le nem mond a kedvökért. Belenyugodtak e feltételekbe is, tekintettel levén az illető elharácsolandó vagyonára, s azzal biztatván, hogy majd imádkoznak ök érette, sőt helyette is. Hol kell ennél különb jézsuitaság?

Azon negyedfél hónap alatt amióta itt lelkészkedem, volt már többször alkalmam nazarénusokkal találkozni. Megvallom, nem győztem eléggé kárhóztatni nálok azt, hogy a nyilt, egyenes és becsületes magyar jellemet annyira kiforgatják sarkaikból, hogy ezen átalakítás a „hivő“ egész alakján s minden szaván oly feltünő. Némelyik, melancholiában látszik szenvedni, másik meghallgatja ellenvetéseidet, kapacitálásodat, de azért egyáltalában nem hajt reád; jelszava: a „csakazért se.“ Beszéltem olyannal is, a kit például Budapesten a Lipótmezőre vinnének. Akár a szentírásból, akár másunnan vett érveléssel őket meggyőzni aligha lehet kivált lelkészeknek, a kiket határtalanul gyűlölnék s „ördög trombitájának“ neveznek.

*) Ajánljuk politikai lapjaink gondolkodóinak is figyelmébe ezeket.
S z e r k.

Valószínű, hogy találkoznak olyanok is a kiket a világ romlottsága feletti tünődés viszen közéjük. Bárgyu emberre nagy hatással és vonzerővel bír az, hogy van egy szekta, melynek tagjai mind ujja vannak születve s az Isten országát okvetetlen meglátják, míg rajtok kívül minden ember elkárhozik. És a farizeusi exclusivizmus, párosítva jézuitai felfuvalkodás és térítési dühvel jellemzi a nazarénusokat. Minden jel oda mutat, hogy két részre oszthatók, u. m. furfangos csalók és együgyü csalatottak osztályára. Értelmi vagy erkölcsi alapot náluk hasztalan keresünk. Minden csak látszat és alakoskodás. Az a körülmény pedig, hogy az internationale szárnypróbálgatásaival, s az ugynevezett social-democraták erőfeszítéseivel egyidejűleg kezdtek hazánkban hódításokat tenni; az az engesztelhetetlen gyűlölet, melylyel minden létező egyház és csak kényszerből türt társadalmi rend ellen viseltetnek: azt sejteti velem, hogy e szekta gyökérszállai messzeföldre elágaznak, s az említett vésteljes irányzatokkal szervi összeköttetésben vannak.

Tény, hogy a nazarénizmus a szó teljes értelmében kozmopolita. Haza, nemzet, üres hang a nazarénus előtt csak kénytelenségből engednek a felsőség és a törvényeknek, s ha egyszer tulsulyra vergődnének: minden állami és társadalmi rendet felforgatnának.

E pontnál lehetetlen arra nem gondolnunk, hogy micsoda abnormis, kiváltságolt helyzetben vannak ezek az ország törvényeivel szemben is. Nehány száz embernek tetszik államot alkotni az államban. Külföldi titkos összeköttetésben állanak; idegen izgatók s ámitók által kormányoztatnak, állam- és társadalom ellenes törekvésekre egymást szabadon fanatizálják. S minderre az állam szemet huny. A pápa rendeleteit — méltó joggal — ellenőrzi, de a külföldi nazarénus püspökök itt szabadon izgatnak, s vak engedelmességü hivekre találhatnak. A nazarénusnak szabad az esküt megtagadni, szabad elhagyni családját, s új-meg új ágyasságra lépni, nekik szabad azt a hazaellenes meggyőződést terjeszteni, hogy katonáskodni nem kell stb. stb. S a liberalis törvényhozástól a nazarénusok mindezen, és még számtalan anomáliák szentesítését remélik és várják. Lehet, hogy nyernek is.

Szerintem a nazarénus kérdést nem lehet a vallás-szabadság kérdésével egy kalap alá vonni. Ez tisztán s o c i á l i s k é r d é s. Hazánk jövője ellen vétene a törvényhozás, ha e szektát a többi felekezetekkel tenné párhuzamba. A proletariátustól s az e fajta jelenségektől minden állam iszonyodik. Ellene kell állani még ha szinte a vallásos rajongás köpenyébe van is burkolva. — Észak-Amertkában csak van egy kis liberalizmus, s a mormonok mégis számüzettek állam- és társadalom ellenes ténnyek és törekvéseik miatt.

Micsoda ellenszereket lehetne tehát e szekta terjedése ellen alkalmazni? E kérdés megoldása

összefügg e szekta létrejöttének okaival. Mint a gyom és dudva, nagymérvben elterjed és erőt vesz a kert azon részében, a hol a kertész még csak meg se fordulhat: ép így az egyházi élet mezején, ott a hová a lelkész működésének határa ki nem terjed, létrejöhet a vallásos élet különféle aberrációja. Itt az alföldi nagy népességű egyházainkban, a kevés számu lelkészek physikailag vannak akadályozva abban, hogy a lekipásztori gondot gyakorolják. Az a mindennapi halotttemetés, a felhalmozott irodai munka, — beszélő és rubrikázó s kiadványozó géppé változtatja az embert. Nem is említve a számnélküli gyülekezést, s az iskolákra való felügyelet nem kis feladatát; könnyű belátni, hogy itt, hol egy lelkészre 7, 8, 10 ezer lélek is esik, lehetetlenséggel határos felkeresni az egyes családokat, a szegényeket, csonkabonkákat, sántákat és vakokat összeszedni az utcák szorosairól, s az utakról és ösvényekről s a távoli pusztákról. S épen ezen physikai akadályoztatásból származó kényszerült mulasztást használják fel a nazarénus térítők. — Mit tegyünk tehát? Osz s s z u k f e l m i n é l e l ő b b e z e k e t a k o l o s s z á l i s n a g y e g y h á z a k a t, a p r ó b b, k ü l ö n t e m p l o m m a l, l e l k é s z s z e l s e g y h á z t a n á c s c s a l b i r ó g y ü l e k e z e t e k r e. — Minden lelkész tapasztalhatja, hogy az a kör, a melylyel közvetlen érintkezhetik egyházas, felekezetéhez hű, áldozatkész és buzgó, az ő személyes befolyása következtében. Oszszuk fel tehát minél több ily kis parcellákra azt a nagy mezőt, amelynek jórészét ugarban hagyni kényszerültünk eddig s e felosztás által, erő, hitbuzgóság, áldozatkészség hatalmas lendületet fog nyerni.

Az is a szomorú igazságok közé tartozik, hogy ezen nagy alföldi egyházainkban — kevés kivétellel — a nép iskolázatlansága 2 — 3 évig szokott tartani, s daczára minden egyházi és világi törvényeknek, a növendékek roppant százaléka marad iskolázatlanul. Elhagyja a növendék az iskolát mielőtt hitvallására jól megtanított volna, sőt azt a keveset is elfelejtve, nincs ellenállási ereje a csábítással szemben. A nazarénusok pedig épen az ilyenek közül toborzanak; köztük — legalább itt — egyetlen tanult ember sincs. A z i s k o l á n a k m i n d n y á j a n e l l e n s é g e i. Az írást, olvasást, és számvetés elemeit csak eltűrrik, de a többi szerintök az ördög találmánya. Ha valaha mint elősmert felekezet rendezik ügyeiket, iskolát aligha fognak csak egyet is állítani. J ó n é p i s k o l á k ó é v i g t e r j e d ő t a n i t á s s a l s z i n t e h a t a l m a s e l l e n s z e r ü l t e k i n t h e t ő k.

Az is figyelemre méltó dolog, hogy predikációinkban ne moralizáljunk örökösen. Tulhajtott moralizálás hitközönnyt eredményez. Ösmertessük, magyarázzuk, alkalmazzuk a s z e n t k ö n y v s z é p s é g e i t, a k i j e l e n t é s m a g a s z t o s i g a z s á g a i t; de emellett ne tétovázzunk a felekezeti álláspont hangsúlyozásában

sem. Protestáns öntudatra kell éb-
resztenünk hallgatóinkat, odavinni őket,
hogy reformált egyházunkat mindenekfelett szeressék, mult-
jában, szervezésében ösmerjék, magasztos hivatását felfog-
ják s felekezetünkért, lelkesedni s áldozni kész szívvvel
igyekezzenek. Ám hadd vádoljanak, a kiknek ebben telik
kedvök, — szükkeblüséggel, felekezetiiséggel, mi ezen eljá-
rásunkban anyaszentegyházunkat védelmezzük, anélkül,
hogy másnak ártanánk.

Végül, felette óhajtható, hogy a jövő lelkészei, oly szel-
lemben és irányban képeztesse, hogy a lelkeszi pályát, ne
puszta vivendi modus-nak tekintsék, hanem már ott a kolle-
giumokban missionárius lelkületet sajátítsanak el. Nekünk magyar reformátusoknak nem szük-
ség az oceánon túl keresnünk megtérítésre való pogányokat.
Helyünkbe jött a misszió tágas mezeje. Csak nekünk kell mun-
kálkodnunk amíg nappal vagy, s a siker el nem maradhat.

Szerény soraim olvasója, az itt felsorolt ellenszerekre ta-
lán azt fogja mondani: mindez utópia! Tán utalni fog ösmert
szegénységünkre, s ebből származó bajainkra. Én erre csak azt
mondom, hogy készpénzzel valamit létrehozni nem mesterség.
Terepíteni: ez az isteni dolog! Nekünk ha a magyar protestántismus élete, és érdeke életünkhöz van forrva,
igen sokat kell nem csak építenünk, hanem helyre is hoz-
nunk. Gyűjtenünk kell szellemi s anyagi alapot, a jövő szá-
mára is, mert közel van az az idő, melyben az egyházak anyagi
létezése is az eddigtiől merőben különböző alapon lesz biztosít-
ható. Átalában új, élénk tevékenységre, csüg-
gedni nem tudó lelkesedésre kell buzdulnunk segítvén magun-
kon, hogy Isten is segítsen. Ugy tetszik mintha valamely szózat
ezt zúgná körülünk: Surge frater jam est cras!*)

Makón 1875. Nov. 3.

Csécsei Miklós,
ref. lelkész.

Én, és a hit.

(Vége.)

Ez itt Ranunculus, az a sárga virágú növény, mely a vize-
nyős réteket előzőnli, és a melyet a köznyelv aranynyal versen-

*) A bátor hang, úde szellem jó hatásu e cikk olvasójára. Az
ajánlt ellenszerek valóban hatályosak leendenek, mert azok a fontos
belmissió alkotó részei is. A lelkipásztori gond lehetlensége miatt
tognak nagy egyházaink diestelenül elsorvadni; új parokhiákra osztás
nélkül viruló egyházi élet előállani nem fog. Az ellenhatás ma oly sok,
hogy új actiók működésbe hozása tizszerte szüksegeesebb, mint ezelőtt
volt. Ezekről kellene lelkészértekezleteinknek odaadó hévvel gondos-
kodni. — Még csak egyet: a nazarénusokra csak rokonszenv, részt-
vevő kebel, lángoló bibliai hittel lehet hatni, gyűlölet és gúnnyal nem.
Ha nem kell nekik lelkész, állítsunk fel világiak közül igehirdetőket
(lay-preacher) mint van külföldön, evangelistákat, s a templomon kívül
kell kezdeni a munkát. Moody, Sankey és Pearsall világi igehirdetők s
hatásuk nagyszerű! Az új viszonyok új embereket és új eszközöket
igényelnek, kik az örökké szent és igaz evangéliommal ma is terem-
senek. A löpor régi rozsdás fegyverből s az úkáczius ágyukból nem
egyenlő eredményt idéz elő.

Szerk.

gőnek nevez. Ennek 39 speciese van, s egy oly törvény szüli
mindegyiket, hogy a ki a Ranunculus általános jellegét ismeri:
az első látásra föl ismeri minden egyikben a Ranunculust. Mind-
egyik egy s ugyanazon törvény kinyomata. Ennek alapjának is
gondolatnak kell lenni, mivel törvény gondolat nél-
kül elő nem állhat. Az organikus természet, tudjuk,
az életerőn alapszik, mint az anorganikus a válrokonságon. S
ha a gondolkodó Én sem a válrokonságot, sem az életerőt nem
ismeri is: kénytelen bevallani, hogy e két törvényen alapszik a
materialis természet, s hogy gondolat nélkül e két törvény sem
állhatott elő. Az organikus, és anorganikus
természetnek gondolat az alapja.

Ez itt Belladonna, mérges, de orvosi növény. Egyike a leg-
hatalmasabb orvosi növényeknek. Kitűnő eszköz az ember egész-
sége visszaszerzésére. Mint ennek: úgy minden dolognak meg
van az a belső értéke, hogy valamire hasznos s a természetélet-
ben egy oly lánczszem, melylyel az egész természet egy harmo-
nikus egész, egy oly rendszer, melyben egyik dolog a másinak
eszköze. A kő, vas, arany, fű, fa, virág mind birnak belső ér-
tékekkel, melylyel eszközök s szükséges tényezők arra, hogy a
természetét, a világ nagy műve fenálljon, és fenmaradjon s egy
összhangzó nagy egészet képezzen. Nem lehet, hogy az emberi
lelket megragadó, a gondolkodó s kutató Ént meglepő, állandó,
örök törvényeken nyugvó e nagy műnek is gondolat ne legyen
az alapja. A törvények, melyeken ez fenáll, és munkás, világosan
mutatják a gondolkodó Ennek, hogy a világ nagy mű-
vének alapja gondolat.

Igy van ez a szabadság világa az emberben is. Belső ér-
téke szerint nem csak eszköz, nem csak szükséges tényező
minden ember arra, hogy az erkölcsi világ fenálljon, hanem az
ember erkölcsi viszonyai felett is épen úgy állandó, örök törvé-
nyek vannak, mint a természetéletben, melyeket büntetés nélkül
meg nem sérthet. A házasság, család, mesterség, kereskedés
hütlén kezelése, az igazság, hűség, becsületesség megsértése
épen úgy büntetést von maga után, mint a természet törvénye
ellen lett vétés. Ha szabadságában áll is hát az embernek az
erkölcstörvényeket meg vagy meg nem tartani: de az állandó,
örök törvény, hogy megsértetésök büntetést von maga után. E
törvény alapjának is épen úgy gondolatnak kell lenni, mint azon
törvénynek, mely az érzéki világot fentartja, mivel ez is törvény.
Az erkölcsi világnak is épen úgy mint az érzéki
természeti világnak alapja gondolat.

És vajjon gondolat lehet-e gondolkodó Én nélkül?!

Az észlelő épen úgy aláírja nevét philpsophiai művének,
mint az építész az általa építendő épület tervrajzának, s mind-
egyik jelzi vele, hogy műve gondolkodó Énjének gondolata. A
művész, költő, szónok is büszkén mondják az általuk készített s
irt művekre: ez az én gondolatom, ezt az én gondolkodó Énem
gondolta. Gondolat, eszme, hogy uszszék valahol a légben? vagy
ha az illatos rózsa, a gyümölcstermő fa, a munkás méh, az
éneklő madarak gondolata, eszméje úszkálna is a légben, hogy
ez, mint nem anyag, miként lesz rózsatő, gyümölcsöt termő fa,
döngicsélő méh, éneklő madár: az a gondolkodó Ennek megfog-
hatatlan. A nagy észlelő Hegel gondolkodó Énje is csak annyit
tudott erre mondani: lesz, mert lennie kell. Ellenben azt, hogy
Énünk, emberi lelkünk gondol, s gondolatát szóban, írásban
kültre hozza, eszméjét a természeti tárgyak, dolgokba beképezi,
láthatóvá, tapasztalativá teszi, ezt tudjuk, mivel cselekeszszük.
Ha azt nem tudjuk is hát, hogy Énünkben miként születik a
gondolat: de azt tudjuk, hogy minden gondolat a

*

gondolkodó Ennek gondolata, s hogy gondolat gondolkodó En nélkül nincsen. Ez okon, ez alapon mondja a gondolkodó En, az emberi lélek, hogy a világ gondolata, eszméje is gondolkodó Ennek a gondolata, eszméje, hogy az a gondolkodó En, kinek e világ gondolata, eszméje az Isten. Ez okon, ez alapon mondja a keresztyén valóság is, hogy e világ az Isten gondolata, s hogy az Isten gondolkodó tökéletes En, élő szellemszemély. Az emberi lélek hát midőn a keresztyénségben az Istent élő szellemszemélynek hiszi: nem pusztán föltétre alapítja e hitét mint Plátó, Hegel és a materialista, hanem alapítja okra, alapítja azon a világ, és magából meritett okra, hogy mivel a világnak, az erkölcsi szintugy, mint az érzéki, természeti világnak alapja gondolat; gondolkodó En nélkül pedig gondolat nincsen: a világot gondoló Istent, szükségkép gondolkodó Ennek, szellemszemélynek kell hinni.

Azon elismerésből, hogy az Isten szellemszemély, oly természetesen folynak a keresztyén vallás minden hittételei, mint forrásból a folyam, s a napból a sugarak. A világot teremtő tökéletes szellemszemély kijelenti, föltárja önéletét, a tökéletes bölcsesség, szeretet és igazságéleletet mint Fiut a Jézus Krisztus személyes életében, ki ezt éli, és személyes életében, s életével felmutatja a világnak, ezért Isten fia, és e kijelentett életet átülteti az Isten mint Szentlélek az emberiség életébe, s benne élteti. E kijelentett élet örökélet, s a kik ezt személyes életüké tették: azok birják magokban az örökéletet, azoknak személyes élete a testi organismus meghalásával nem csak hogy el nem enyész, hanem Istenhez visszatér és Istenben él boldogul örökké. Ime! ez lényegében a keresztyén hittan, oly szoros kapcsolatban az élő szellemszemély Isten hitével, hogy a kinek az Isten nem a keresztyén szent háromság, annak az Isten nem a tökéletes bölcsesség, szeretet és igazságéleletet élő, és a világban éltető Isten.

Egy ilyen Isten hite pedig, hogy a gondolkodó Ennek lényeges, alig szükséges bizonyítgatnom. Minden iskolázott ember tudja, hogy Plátó Isten eszméjével mily szomorú világnézet s élete lett az emberiségnek. Szép annak meghaloi, — mondja ez iskola egyik tudósa, — kinek az élet gyalázatos, nyomoru életnél többet ér a halál, vagy szenvedés nélküli élet, vagy boldog halál. Látod ott ama hegyet, mondja a másik tudós, onnan le az ut a szabadsághoz; látod ama tengert, ama folyamot, ama kutat, annak mélyében lakik a szabadság. Plátó Isteneszméjével rossz lett az emberiség előtt a világ, rossz az élet, rossz maga az ember, s az öngyilkosságban keresett menedéket. A Judaeában felhangzott eme szóval: az Isten lélek, legyetek tökéletesek mint a ti mennyei atyátok tökéletes, felvidult az emberiség, eltúrta az élet bajait, viszontagságait, és igyekezett tökéletes lenni, mint a mennyei atya tökéletes. — Hegel Isteneszméjével enyésző momentuma minden dolog, minden individualis élet a bennök magát realizáló tiszta létnek, s az emberiség, a kiben a tiszta lét magát tudó abszolút szellemé, Istené lesz, e világ istene; az erkölcsötörvény nem egy szellemszemély törvénye, hanem a többség akarata, mely kötelező az emberre, amennyiben általa magát kötelezettnek tudja. Ez a tan az erkölcsi ziláltságnak, mely ellen a mai időben annyi panasz, kétségtelen, hogy egyik főtényezője. — A materialismus lehet, hogy megismerve a természet törvényeit, egy időben legerősebb támasza lesz a szellemszemély Isten hitének: de jelenben a vallás erkölcsi életre inkább káros, mint hasznos.

Ily befolyása mellett az emberéletre a keresztyéntől eltérő isteneszméknek jogosultak vagyunk azon itéletre, miszerint a gondolkodó Ennek lényeges, javára, üdvére van az a hit, hogy az Isten szellemszemély, s mint Atya, Fiu és Szentlélek a tökéletes bölcsesség, szeretet és igazságéleletet élő, és a világban éltető Isten. Mert ez a hit az, melylyel a valláserkölcsei élet az emberiségben biztosított, ez a hit az, mely által a gondolkodó emberi lélek szárnyakat nyer, melyek által magasabb világba röpkülhet, ez a hit az, melylyel törekszik az emberi lélek tökéletes lenni, mint a mennyei Atya tökéletes, ez a hit az, melylyel és amelyben éli az ember azon bölcsesség, szeretet és igazságéleletet, mely az örökélet, és amelyben s amely által van az emberi személyes életnek már ide alatt boldog örök élete Istenben. Ez a hite azért szükséges a gondolkodó Ennek.

Pápán, 1875.

Kiss János, hittanár.

I R O D A L O M.

(Könyvismertetés.)

Magyar Protestáns e. s i. Figyelmező

X. füzet. 1875. október.

Szerkeszti Révész Imre Debreczenben. X. füzet 425—482 l. — Bokor József a „zsidóság fejlődése és az apokalyptikus irodalom“ című tanulmánya e füzetben bevezetettik. Itt főleg a Syrus és makkabeus korszak van érdekesen festve, az apokalyptikus (leplezményes) irodalom alapgondolatait ezekben összegezi. „Az örökkévaló uralkodik a világ felett. Az ő tanácsából ered az emberek, a nemzetek sorsa. Hü népe, a zsidó teljes jutalomra vár itt e földön vagy a halálon túl, mindkettőt Istennek egy választottja, a messiás, az embernek fia, fogja előkészíteni.“ Fejtegeti a vallásos pártok alakulását; s Dániel könyvét, az apokrif Énók és az ujszövetségi Jelenések könyvét egybeazonosítólógon bonczolja. — Miután Énók könyvét, az ethiop szöveget csak 1800 óta tanulmányozhatták, s németre leghasználhatóbban Dillman fordítá 1853-ban: a magyar irodalomba bevezetése ujság ingerével is bir. — Mi üdvözöljük Bokor urat, hogy az ó-szövetség irodalmával foglalkozik, annyira szegény a magyar pr. theologia e téren, hogy tiszta magyar és ker. elme alig találkozik nálunk a ki lelkesülni tudna e fontos tanág iránt. Pedig az „ad fontes“ valósitása nélkül a magyar hittudományosság pólyakorra sem fejlődhetik. — A héber nemzet vallásos tüneményeinek tanulmányozása páratlan szép és fontos, a nagy Ewald találólógon jellemzi azt nagy műve, az Izrael történelme, előszavában ekép: „E régi nép története valóban az igazi vallás fejlődésének története, érlelődvén minden fokozaton át a tökélyig, nyomulva minden küzdelmen át legmagasb győzelméig s nyilatkozva végre a dicsőség és hatalom tetőfokán, hogy e központból ellenállhatlanul terjedjen, többé soha el ne veszzen, de legyen minden nemzetnek örök birtoka és áldása.“ — A kézalatti tárgyról, csak hogy többféle könyvet és forrást véve alapul, értekezett Franciaországban is épen mostanában Vernes Móricz, nyomozva a messiási eszme történelmét s a francia prot. irodalomban nem kis mozgalmat keltett. — A rationalista Vernes bírálója Waibnitz a híres Dániel könyvére, melyet 166-ra tesznek Kr. e. azt jgyzi meg, „A Dániel könyvének nem-hitelessége még nem látszik ellenállhatlan biztossággal megoldottnak;“ Böhl tudós bécsi tanár újabb műve egy nép biblia felett

(1873). többek közt a Dániel könyvének a seleucidák alatti írását megrendíti; másfelől a legrégebb sibylli sorok (III. 97—807), melyek 170-től kezdve irattak Kr. e. már célzást tesznek a Dániel könyvére (Dán. 7, 7-re), mikép lehetne ez, ha Dániel könyve 166 Kr. e. szerkesztetett volna?

A mi Énók könyvét illeti, mely könyvvel Wieseler, Volkmar, Langen, Sieffert, Philippi, Wittichen, erlangeni Hoffmann, Geiger, Gebhardt tudósok foglalkoztak, Vernes az öt első könyv szerkesztését Hyrkan János korára, 110 Kr. e. teszi; a második részt 37—71 fejezetig Hilgenfeld és Colánival egyezően a Kr. utáni korszakra; Hoffmann és Philippi meg az egész Énók könyvet ker. szerzőnek tulajdonítják s Kr. u. 100-ra teszik. Vannak, kik Héródes korára teszik. — Igy állván a dolog biztosan megszilárdítottanak Énók könyvének kora sem tartható.

A II. cikk Szilágyi Istvánról „igazgatói jelentés a m. szigeti h. h. lyceum állásáról.“ A tanulók létszámáról nem ad tájékozást; a jogakadémiát végzett hallgatók Pataki Jánosnak, a jogtanoda első tanárának, arczképét marandó emlékül elkészítették a lyceum könyvtára számára, — ez szép tette a jogvégzett ifjaknak. — A jogakademia jövőre is fentartatik (jul 2-iki határozata a tanodai kormányzó tanácsnak) e folyó tanévre 3, 1876—77-re négy évfolyammal. — Bármennyire méltányoljuk is a szigeti iskola nemes törekvéseit, s vezérlő lelke Szilágyi I. ur lángbuzgalmát: kimondjuk, hogy tulerőködés az iskola romlására vezethet. Oly prot. jogakademia, mely theologiai és bölcsészetszakot állandóan nélkülöző helyen áll fen; s csak középtanodára támaszkodik; s még hozzá a tanárok csekély fizetéssel, de annál több tantárgygyal láttatnak el; — ily jogakademia prot. és tudományos szempontból magasztos hivatását aligha töltheti be kellően. Most is bizonyos elzárkózottság, az egészhez tartozás érzékét nem ápoló különváltság látszik jellemezni a szigeti tanodát, az egyházkerület alig tud valamit ez iskoláról, mintha a kerület szemei elől rejtőzni akarna, úgy hogy az állam kormánynyal tán többet érintkezik, mint az egyházkerülettel. Mai alkotmányos korban a sok prot. jogakademia luxus, mert rovására történik a többi tanszaknak. Mi elégnek tartanánk jelen viszonyok közt egy pár erős prot. jogakadémiát és pedig oly helyen, hol akadémiái más tanszakokra is támaszkodhatnak; nagyon fontos mi szerintünk az is, hogy a jog- és hithallgatók egy helyen tanuljanak s egymásra is hassanak ifju korukban, előkészítvén ekkép az életben is együtt való párhuzamos működését a világi és egyházi elemnek. Ker. és prot. egyház egyháztörténelem tanítása nélkül szinte hiányos még pedig jellemileg, egy prot. jogakademia.

A III. cikk Révész Imréről „Egy elszomorító pont a debreczeni főiskola jelenkorából.“ — A tanárkart is megdöbbentette az a példátlan körülmény, hogy az akadémiái öt pályakérdésre egy pályázó sem jelentkezett. A tanárkar tanulmányozza is e szomorú jelenség okait, s e cikk megjelenése még inkább felhívja arra. Reméljük, ha az átmeneti állapot, melybe hirtelen zökentette a főtanodát az 1873-ki újrendszer, a tanszabadság behozatalakor, a tanulókat az új helyzetbe, új és helyesebb módoni tanulásba beleszoktatja: a pályázati eredmény is örvendeztetőbb leend. Mi úgy véljük, hogy ez egyetlen és első eset akkor mutatna felette kóros állapotra, ha többször ismétlődnék. Az önmunkásság, fájdalom, lassan tör elő ifjainkban, de tán másutt is... különösen kitartást, türelmet, izzadalmat és erős buvárkodást igénylő téren ritkán találunk munkálkodót: mindazáltal a szakszerű munkásságra fel van a sorompó nyitva, s ha kevés történt is még, nem mondható semminek az ered-

mény. A hittanszaki önképző társulat a buzdítás és lelkesítés mellett is, többet tehetett volna, igaz; most már a jogászok számára megvettették az alap ily szakszerű önképzés elé... ezek keretek csak, de reményteljes keretek. Én jobb jövőt remélek, mint a jelen. Csak ébreszszük, serkentsük minden oldalról az ifjúságot.

A tanároktól végtelen sok függ, felülről kell kezdeni a hatást; lehetővé kell tenni a tanároknak nézve is, hogy részletesebb tanulmányozást és magasb mérvű előadásokat, felolvasásokat tarthassanak, e végre felhívandók a tanárok is nézeteik, óhajtaik kifejtésére. — Egyébiránt talentom és génius nélkül a legjelesebb tanérok sem lesznek képesek nagy sikert felmutatni. Valódi és nagyobbszerű talentom és génius, épen theologiai téren, az utóbbi években tanulóink közt nem igen volt felfedezhető. A szebb tehetségek más pályára pártoltak el. Itt kérdésbe jő az is, képes-e a prot. lelkesítő pályára oly vonzerőt fejteni ki, mely a lángtehetségeket ragadni tudná magához és csalogatni? Bizony aligha. Egy Bethlen Gábor és Rákóczy György korában fenn és lenn pártolt volt a prot. lelkesítő, a tehetségesek fejedelmi kegyes udvar által is emeltettek... ma, hol és kiknél talál kellő méltánylatra? Skótczia, Anglia, Amerika tenyerökön hordják s méltatják lelkészeiket s a génius talál sphaerát, magasztost, munkálkodásra. Ott még mindig találhatunk tehetségeket a papi pályán. — De nem megyek tovább e fejtegetésbe, beismerem, hogy fenn és lenn van hiba számos. Vonjuk fel a lepleket, mutassuk fel a sebeket és szeretős gondos kézzel gyógyítsuk azokat. Lankadatlan munkásság fenn és lenn, künn és benn, példával előre!! s akkor mehetünk valamire.

A IV. cikkben Dr. Szeberényi ad utasítást mikép léphetnek elválasztott r. katolikusok házasságra Ausztriában.

Az egyháztörténelmi tárczában bevégeztetik az 1821 és 1822-ik években tartott konventek jegyzőkönyve. Örvendünk, hogy e forrás értékű okmány a kiadás által hozzáférhető lett sokakra nézve.

Az egyházi krónikából kiemeljük a presbyterián egyházak egyetemes gyűlése ismertetését. Im egy magasztos utmód érintkezésbe jönni a világon élő testvéreinkkel. Fájda!om erre sem vagyunk megérve. Agyonhallgatás, jéghidegséggel fogadtatott az eszme Debreczenen kívül. Kezdjük veszíteni a református egyházi tudatot, az egyedi jelleget, s ennek fentartó, életető lehetőségét: a szilárd hitet... a szabadelvűség oly fokig negélyeztetik, hogy lehet belőlünk minden, csak az nem, aminek lenni kellene. Épen a korlátlan vallás szabadság hazájában foly a létező küzdelem a forrponton, amely felekezet nem hű magához, elpárolog, elcsenevész. Kétfelé sántikálás dicsőségének nevezi a Figyelmező igen találólag a mai jelenségeket. — Minden valamire való egyénnek, társaságnak, főleg az erkölcsi társaságnak, az egyháznak jellemének kell lenni, — e jellem hervadozó sokakban nálunk, itt a gyökérbaj. A ki ma feladja magát, a körülfekvő erősb elemek által fog felemészteni.

Érdekes a krónikában még az a kis cikk is, melyben az iratik le, hová vezet a modernismus, másképp, igazi nevén dogmatizmus. Egyház öltöb elvet nem lehetett volna különbet felfedezni, mint azon szörnyfogalmat „nem kell semmi dogma.“ A mely egyesület, vagy egyes ezt írja lobogójára, bátran ki mondhatjuk, oly munkára vállalkozik, mint az, a ki a virágnál a szint, illatot, szirmokat képző sajtászerű létnevét akarná kipuuszítani a növény sejtekből. Dogma nélkül vallás, egyház, felekezet soha sem létezett, sem létezni nem fog. Dogma nélkül

sem jellem, sem jelleg nincs. Jellem és jelleg nélkül pedig egyház sem lehet, s ha ilyen alakul, az magában hordja a halál magvát.

Vége van a különfélekben egy cikk a „magyar prot-jogakadémiáról.” A cikk rövid, de fontos. Szomorúvaló, hogy jelenleg Debreczenben önálló bölcsészeti szak nem létezik. De kérjük: volt-e valaha a szó szélesebb értelmében? A 7. és 8. osztályt csak nem tarthatták hajdan bölcsészeti cursusnak? A jelennél volt több, az igaz. Vigasztalásul ápoljuk a reményt, hogy lesz most is. Csak idő kérdése ez. A theologiai és bölcsészeti szak fejlesztésére most jó a sor. De jöjjön is, mert különben csonkák és bénák maradunk! (B. F.)

S Z E M L E.

Belföld.

Lelkészi értekezés az egyházmegyei közgyűlés a nagyszalontai egyházmegyében, október 27—28 napjain 1875.

(Folytatás és vége.)

Másnap, vagyis csütörtökön reggeli 9 órakor ismét felgyülekezvén az egyházmegye tisztviselői, elnöklő esperes nt. Osváth Imre ur buzgó ima után rövid, de velős elnöki beszédével, melyben a jelenidő két fő mozzanatát, u. m. az egyházi téren folyó szellemi harcot, melyre nézve kitartásról és hűségre buzdított, és nagyméltóságú segédgondnok Tiszta Kálmán ur, (kinek meg nem jelenhetése fölötti sajnálatának adott meleg kifejezést) miniszterelnökké kineveztetését, mely mint egyházmegyénkre úgy az egész protestáns egyházra nézve jobb jövőt jósoló tény, tüntetvén ki; a gyűlést megnyitotta.

1. Főjegyzővé 34 szavazattal választott Széll Kálmán szalontai lelkész, ki a gyűlés színe előtt ünnepélyesen föl is eskettetett s jeles beszédben köszönetet mondván az egyházmegyének a megtisztelő bizalomért, hivatali erély és pontosság hangsúlyozása után magát az egész egyházmegye jóindulatába ajánlotta, — Tanácsbíróvá választott Ferenczy Gedeon, fekete-gyarmathi lelkész, másodszori szavazással 19 szavazattal, 3 egyház nem szavazott, határozatba ment, hogy azon egyházak, melyek a szavazatok beadását elmulasztják, 5 forint bírságra büntetessenek. Ezután Ferenczy Gedeon a tanácsasztalhoz lépve, föleskettetett ünnepélyesen, s nagy érdeklőséggel hallgatott correct beszédében magát a tanácsbírói hivatalra följánlta.

2. Sok pro et contra után, tekintettel a tamásdai egyház tagjainak elszegényedésére, határozatba ment, hogy Tamásda lelkésztanítósággá tétessék, melynek folytán Izsó Károly tanító, önhibáján kívül, fölmentetvén hivatalától, más egyházba leendő áthelyezéséről gondoskodás kijelentése mellett, Kincses Pál lelkész az iskolai oktatást ideiglenesen elvállalta, — E tárgynál lehetetlen föl nem említeni azon körülményt, mit a lelkész is hangsúlyozott, hogy nem annyira a szegénység annak indoka, hogy a tamásdai egyháznak egy belhivatalnok legyen, hanem az egyháziatlanság, a buzgóságtalanság, hidegség és közöny. Vajjon Veresmarty János (1631) és Barcsai Ádám (1654) a hajdan virágzó tamásdai egyház egykori tisztviselői, ha ma sirjaikból kikelnének: mit mondanának a buzgó ősök mostani lágymeleg utódainak, kik haladás helyett hátrafelé mennek, s midőn nem vérrel, csak fillérekkel

kell adózni az egyháznak azt is megvonják azon intézménytől, mely őket nevelte s oktatta!?

3. Beadatott a lelkészegyesület fölterjesztése, kegyeleti év, alapszabály és osztályozás tárgyában.

4. Küldöttségi jelentés a népiskolai tanterv ügyében. Az egész munkálat nem tanterv, hanem inkább csak elmélkedés volt; minél fogva e tárgyban egy újabb bizottság nevezetett ki.

5. Elintézendő ügyek: heves nagykunsági egyházmegyei indítvány az egyházi hivatalnokok által az egyház birtokán tett beruházásokat illetőleg; a lelkészi fizetés minimum meghatározása; a Gusztáv-Adolf egyesület, pártolás céljából egy vasárnap minden kebelbeli egyházakban kihirdettetni rendeltetett.

A szathmári indítvány, mely szerint az elválasztott lelkész 14 nap alatt nyilatkozzék állomása el, vagy el nem fogadása tárgyában, e tekintetben megtartja az egyházmegye eddigi gyakorlatát.

A debreczeni indítvány, mely szerint a képességi vizsgát nem tett tanítók egy egyházmegyében se alkalmaztassanak, elfogadtatott.

6, 7, 8. A tárkányi, szakáli, nagyzerindi ügy elintéztetett.

9. Az aradi egyház tanács jelentése azon ügyben, hogy iskolája községi levén, miképen eszközöltetik abban a vallástanítás.

10. A ménesgyoroki egyház folyamodott az iránt, hogy miután I. Apaffy Mihály 1678. szeptember 13. a ménesi reform. egyháznak 100 kőszót adományozott évenként, melyet 1700-ig élvezett is az egyház, ennek visszanyerhetése céljából az egyházmegye terjeszse fel pártolólag az egyházkezülethez az ügyet, azon indok alapján, mert az 1735-ben Gyorokra telepedett reformátusok maig fenálló gyülekezete az elpusztult ménesi egyháznak maradványa, miért is ménesgyorokinak neveztetik; hogy Ménésre nem mentek vissza, oka az, mert az már oláhokkal levén megszállítva, a helytartótanács a reformátusoknak az oda visszatelepülést meg nem engedte, mint nem engedte meg sok más reformált lakosoknak sem, így pl. a dámfokiaknak Békés megyében, hanem hontalanokká és bujdosókká lettek saját hazájokban, azon a földön, melyen annyiszor apáik vére folyt!

A ménesgyoroki reformált egyház tanítói állomást szervezvén, arra volt majláti tanítót Szabó Imrét, iskolarektorul elválasztván s egyelőre mintegy 250 frt fizetést kötelezvén, tanítói állomását egy évre megerősítetteti kérte.

11. Tabajdi Lajos Biharmegye törvényhatóságát megkerestetni kéri a vásár- és ünnepnapok fogalmával ellenkező rendeletek jövőbeni mellőzése végett. stb. stb.

A gyűlés 1/2 2 órakor végződött. A jelen voltak legnagyobb része, kedélyes társas ebédre gyűlt egybe.

R. K.

A jogakadémiák népessége.

A „Budapesti Közlöny“ folyó évi 259. számában a budapesti és kolosvári tudományos egyetemek, a József műegyetem jelen tanévre bejegyzett hallgatóinak száma közzététetvén, ugyanazon alkalommal az országban létező jog tanintézetek népessége is közzétetik 2 külön csoportozatban.

Nevezetesen:

1-ső csoportozat: 187⁵/₆ tanfolyamra.

I. A pozsonyi k. jogakadémiánál nyilvános rendes hallgató I. év. 48. II. év. 42. III. é. 34. IV. 56. — rendkívüli 1, összesen 181. — bölcsészethallgató 9.

II. A kassai k. jogakadémiánál nyilván. rendes hallgató I. év. 18. II. é. 27. III. é. 23. IV. é. 13. összesen 81.

III. A nagyváradi k. jogakadémiánál nyilván. rendes hallg. I. év. 23. II. é. 30. III. é. 35. IV. é. 37. — rendkívüli I. év. 3. II. év. 1. — össz. 138.

IV. A győri k. jogakadémiánál nyilván. rendes hallgató I. é. 15. II. é. 26. III. é. 15. IV. é. 32. — rendkívüli I. é. 2. — összesen: 90.

V. A nagyszombati k. jogakadémiánál nyilván. rendes hallgató I. é. 14. II. é. 17. III. é. 9. IV. é. 7. — összesen 47.

VI. Az egri érseki joglyceumnál nyilván. rendes hallgató I. év. 19. II. é. 19. III. é. 20. IV. é. 12. — rendkívüli I. év. 1. II. é. 4. IV. é. 1. — összesen 76.

VII. A pécsi püspöki joglyceumnál nyilván. rendes hallgató I. é. 23. II. é. 11. III. é. 3. IV. é. 30. — rendkívüli I. é. 2. III. é. 3. — összesen 72.

2-dik csoportozat: 187⁵/₆ évi tanfolyam.

A kecskeméti jogakadémiánál I. é. 25. II. é. 26. III. é. 30. IV. é. 10. — összesen 91. A múlt 187⁴/₅ tanévben 181.

A pápai jogakad. I. é. 11. II. é. 7. III. é. 12. — összesen 30. múlt év. 54.

A debreczeni jogakad. I. év. 47. II. é. 34. III. é. 30. IV. é. 25. — összesen 136*) múlt év. 94.

A m.-szigetesi jogakad. I. é. 13. II. é. 9. III. é. 10. összesen 32. múlt év 56.

A s.-pataki jogakad. I. é. 26. II. é. 13. III. é. 24. IV. é. 5. összesen 68. múlt év 79.

Az eperjesi jogakad. I. é. 6. II. é. 18. összesen 24. a múlt év 154

Ezen egyszerű statisztikai adatok, nagy gondolkodásra adhatnak okot a figyelmes vizsgálódóra nézve.

Elsőben is mit akar jelezni, a jogintézeteknek ezen két külön csoportosítása? A „Pesti Napló“ ugyan, folyó évi 260 sz. esti kiadásában, tájékoztat látszik nyújtani e tekintetben, midőn a 2-ik csoportozatban levő 6 jogintézetet, f e l e k e z e t i j o g a k a d é m i á k n a k czimezi és nevezi el, amiből az következik, hogy a többi, á l l a m i t a n i n t é z e t. Nagyön óhajtanók tudni, hogy miféle alapon és érdemek következtében soroztatik, épen az e g r i é r s e k i, és a p é c s i p ü s p ö k i joglyceum az állami tanintézetek közé? Még az 1872 évről, a közoktatás állapotáról szóló miniszteri jelentésben (105 lap) mindkét intézet mint r ó m a i k a t h o l i k u s j o g a k a d e m i a jellemeztetett?

Azt sem lehet pedig talán (?) e két külön csoportosítás alapjául felvenünk, hogy az egyik osztályba soroztattak a szegény prot. jogakadémiák, a másikba pedig a római kath. jogintézetek, még ha tényleg úgy volnának is; a római kath. egyház és az állam csak nem ugyanazonos fogalmak még a mi állam-szervezetünkben?

Nagyon kívánatos lett volna, ha a jogintézetek népességének kimutatásánál, az állami jogakadémiáknál is kiterjesztette volna figyelmét a magas miniszterium a múlt évi létszámra

*) A debreczeni főtanodában a joghallgatók száma jelenleg már 139 és így népesség tekintetében csak a pozsonyi kir. jogakadémia áll előtte.

nézve, hogy az apadás vagy növekedés azoknál is meghatározassék, kimutatható legyen. Így csak a prot. jogakadémiákra nézve szólhatunk és ítélhetünk e tekintetben.

Nekünk protestánsoknak pedig a fentebbi adatok azt hirdetik, hogy 381 joghallgatóért 6 jogakadémiát a mostani követelmények szerint berendezni — midőn égetőbb szükségünk vannak — valóságos fényűzés, elhanyagolása a legfontosabb egyházi és tanügyi kérdések megoldásának. — Két protestáns jogakadémia e hazában teljesen elég; azt csak képesek lesznek a protestánsok kellő színvonalon föntartani, de ha többet akarnak, azonkívül hogy egyházi érdekeiket mellőzték, azok a jogakadémiák csak sanyarogni és tengődni fognak. — Egyesülés és egyetértés a prot. tanügy mezején, más különben a protestáns főiskolák jó hírre homályba borul!

T ó t h S á m u e l.

Réz István élet és gyászrajza.

Megint eltakart előlünk a halál szemfedelével egy hitbuzgóság, hitesilárdság nemes vonásaival telt veterán papi arcot, melyre nekünk fiatal nemzedéknek mindig oly lelkesítőleg esett néznünk s látnunk azon a buzgóságot, melynek nincs nagyobb gyönyörűsége, mint szolgálni az Urnak, — látnunk a szilárdságot, mely mindvégig állhatatosan megmarad a „hitben“ s ha szükség, nehéz bilincsek közt is vallást tesz az Atya, Fiu, Szent-lelékistenről.

E „tiszteletes“ veterán papi arcz Réz István egy idő óta nyugalomra lépett ref. lelkészé, kinek emlékét e lapon megtisztelni kívánom.

Réz István — kinek atyja 90, nagyatyja 103 évet élt — 1787-ben Sárospatakon született, Réz György ottani főbíró és Kereszturi Zsuzsánna szüleitől. — Iskolai pályáját helyben végezve, Szatmármegyébe jött, mely megyére esik élte egész működése — és Sályiban iskolatanító lett. — Lelkészi missióját Matólcson kezdte, hol előbb segédlelkész, később rendes lelkész lón, s ettől kezdve 47 éven át hordozta a mi Urunk Jézus Krisztus terhes de gyönyörűsége igáját, lelkészi szolgálatát Matolcs, Tunyog, Kis-Ar, Gyügye, Szamos-Ujlak, Fülöpös és Jánk egyházak köz tisztván meg, mindig teljes levén „hittel és erővel.“

Néhány év előtt nyugalomba lépett s Gyügyén vonva meg magát, ott töltötte élte agg napjait, házat templommá szentelvén fel az általa naponként gyakorolt csöndes „h á z i i s t e n t i s z t e l e t e k“ által.

Folyó évi szept. 27-kén hosszúra nyult buzgóságteljes életét berekesztette a halál, s azon koporsóban, melyet már több idők előtt készítettett a maga számára s melyben „az örökélet és testünk föltámadása“ édes hitében, elégszer szenderegte déli álmait, — átadatott az anyaföldnek, hitestársa Baranyi Mária asszony s egyetlen életben levő gyermeke könyzápora között.

Gyásztiszteletét Tóth Benedek szamosujlaki és Móricz Károly gyügyei ref. lelkészek végezték.

Az utolsó leheletéig hű agg lelkész emléke legyen áldott!

P a p p A r t h u r.

K ü l ö n f é l é k.

Debreczen lakosai a fenálló szokás szerint a főtanodából kiküldött felsőbb tanulók által házról-házra felkerestetvén, hogy készpénz és terménybeli adományaikkal járul-

janak a főtanodai tápintézet javára, a két napig (nov. 10. 11.) tartott őszi segély gyűjtés eredménye lett készpénzben 576 frt 1 kr; terményekben 25 és 1/2 köből kétszeres, 125 véka csőstengeri, — 1504 kötés tengeri, 5 véka vegyes élet, 1/8 véka burgonya. A szolgáló tanulók részére külön bejött 144 frt 1 kr. A főiskolai igazgatóság köszönetét fejezte ki a kegyes adakozásért.

T. S o m o g y i G á b o r debreczeni polgár maga és neje néhai Hercz Rozália nevében, hálája kimutatása végett, „hazája közmívelődése és ref. vallásu hitfelekezete oktatásügye előmozdítására, közvetlenül pedig a m. o. reformátusok debreczeni főtanodája vagyona gyarapítására“ végrendeletében (kelt Debreczen 1875. nov. 6.) halála után kifizetendő t i z e z e r f o r i n t o t hagyományozott, oly módozattal, hogy az 25 évig kamatoztassék s az akkorra felnőtt összeg fele első sorban tanzsékek állítására fordittassék, másik fele ismét tőkésítették 25 évig, akkor megint feleztessék meg s így kezeltessék az idők végeig. — A nemes keblű adományozó „aere perennius“ szép emléket állított magának, az egyház és tudomány ügyének pedig folyvást növvő örök forrást nyitott.

B u d a p e s t. A bányai á. h. evangy. egyházkerület közgyűlését nov. 5—8 tartotta meg, az anyakönyvek magyarul vezetését elrendelte; Győri Vilmost jegyzővé megválasztotta; különálló szerémi esperesség alakítását ellenezte; a gyámintézeti szeretet adományt (400 frt.) Német Palánknának szavazta meg. — Nov. 9. tartatott meg B. Prónay Gábor gyász emlékünne-

pélye, a gyászbeszédet Geduly L. szuperintendens ur tartotta 1. Móz. 49, 29—33 alapján. — Nov. 10. ment végbe Z s e d é n y i E d e ujonnan választott egyetemes főfelügyelő beigtatási ünnepélye, a lehető legnagyobb diszszel. Zsedényi magasztos, a prot. autonómiaért és tanügyért buzgó beszéddel foglalta el hivatalát, s a négy kerület részére iskolai czélokra 20,000 forintot adományozott. Zsedényi az elvek és tettek embere, Isten áldása kísérje lépteit!! Hiba volt, hogy az egyetemes gyűlés folyamat egy tót lelkész nyelvkérdéssel akarta zavarni. A magyar evang. egyházegyetem legfelsőbb fokán a haza állami nyelvét illem szempontjából is méltán használhatja.

Debreczeni kollégium. Nov. 9-kén a „Praktikum“ előadását főt. Révész Bálint szuperintendens s nt. Nagy István n.-váradí lelkész urak tisztelték meg becses látogatásukkal. Körössy Sándor előadó tanár ur melegen üdvözlé a vendégeket az ifjuság nevében, mire a püspök ur igen szép szavakban az ifjuságot az önművelésre buzdította. Ezután, mint rendesen jogi kérdések olvastattak fel, és megkezdődtek a vitakozások. Valóban nem tudjuk eléggé dicsérni a nevezett tanár ur azon buzgalmát, melyet a jogtanoda polgárai kiképzettése végett kifejt. A praktikum hasznát nemcsak a joghallgatók, de a joggyakornok és ügyvédjelölt urak is élvezhetnék, a miért ezek figyelmét nem mulasztjuk el ezennel felhívni, megjegyezvén azt, miszerint az előadás minden kedden d. u. 5—6-ig a főtanoda VI-ik termében tartatik. Ezzel kapcsolatban felemlítjük azon illetékes forrásból nyert hirt, hogy a „j o g á s z ö n k é p z ő k ö r a l a p s z a b á l y a i“ már készülnek. (D—n.)

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

P á l y á z a t.

A b.-gyulai ref. egyház alulirott **kántor-organistája mellé**, egy nőtlen **segéd** szükségeltetvén, pályázat hirdettetik, mely állomás évi javadalma:

300 frt készpénz, lakásul egy szoba, fűtésre, világításra 20 frt és a temetésekből befolyó összes stóla, mely 120—150 frt. közt váltakozik.

A megválasztandó, minden kántor-organistai kötelességek teljesítése mellett az elemi iskola 3-dik és 4-dik osztályaiban hetenként 2 órán éneklést és hangjegyszeret tanítand.

Az állomás folyó 1875. decz. 1-én elfoglalandó.

Pályázók az organázásban képzettségökről, templomi és halotti énekekben jártasságukról és erkölcsi viseletökről szóló bizonyítványaikkal felszerelt kérvényöket alulirothoz folyó év november 25-ig bérmentesen küldjék be.

B.-Gyulán, 1875. November 2.

T o r o c z k a i P á l,
kántor-organista.